

Türkiye’de Ebelik Son Sınıf Öğrencilerinin Etik İdeolojilerinin ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi

Determining the Ethical Ideology and Influencing Factors of Senior Midwifery Students in Turkey

^{ID} Suzi ÖZDEMİR^a, ^{ID} Rahime AYDIN ER^b

^aKocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Kocaeli, TÜRKİYE

^bKocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Kocaeli, TÜRKİYE

** Bu çalışma, 2.Uluslararası İstanbul Ebelik Günleri (25-27 Nisan 2019, İstanbul)’nde sözlü olarak sunulmuştur.

*** Burada sunulan çalışma, Suzi Özdemir’in “Türkiye’de Ebelik Lisans Düzeyinde Etik Eğitimin Ve Öğrencilerin Etik Durumunun Değerlendirilmesi” başlıklı yüksek lisans tezinin bir bölümüdür.

ÖZET Bireyin etik ideolojisinin, ahlaki yargılamasını ve kararlarını etkilediği, önemli ölçüde davranışlarının belirleyicisi olduğu ileri sürülmektedir. Ebelik öğrencileri, klinik uygulama eğitimleri sırasında etik sorunlara tanık olabilmekte, kendileri de etik sorun deneyimleyebilmektedir. Öğrenci ebelerin etik ideolojilerinin belirlenmesi, mesleki uygulamalarıyla ilgili ahlaki yargıların ve tutumlarının öngörülmesini sağlayabilir. Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de son sınıf ebelik öğrencilerinin etik ideolojilerinin ve etik ideolojilerini etkileyen faktörlerin belirlenmesidir. Tanımlayıcı ve kesitsel tipteki çalışma, Nisan 2017 ve Temmuz 2018 tarihleri arasında Türkiye’de ebelik lisans eğitimi veren 29 üniversitenin son sınıf ebelik öğrencileriyle (n=1.138) yürütülmüştür. Çalışmaya ilişkin veriler; öğrenci bilgi formu ve Etik Pozisyon Ölçeği (EPÖ) kullanılarak toplanmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerin %94,6’sı ebelikte etik eğitimin gerekli olduğunu, %96,4’ü eğitimin etik alanında uzman kişi tarafından verilmesi gerektiğini, %58,3’ü verilen etik eğitimin süresini ve %54,5’i verilen etik eğitiminin içeriğini yeterli bulduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin EPÖ, idealizm ve rölativizm alt boyut ortalama puanları sırasıyla; 75,96±9,32, 40,54±5,01 ve 35,42±6,20 olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin kardeş sayısı, annesinin eğitim düzeyi, ebelik bölümünü isteyerek seçme, etik eğitimi gerekli bulma ve lisans eğitimi dışında etik eğitimi alma durumları ile etik ideolojileri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda, son sınıf ebelik öğrencilerinin etik ideolojilerinin idealizm eğiliminde olduğu, öğrencilerin daha idealist olmalarının, etik karar vermelerini olumlu yönde etkileyeceği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Ebelikte etik; etik ideoloji; etik pozisyon; ebelik; öğrenci

ABSTRACT It is put forward that the ethical ideology of the individual affects her/his moral judgment and decisions and is a significant determinant of her behavior. Midwifery students can witness ethical problems in clinical practice training and experience ethical problems themselves. Determining the ethical ideologies of student midwives can predict their moral judgments and attitudes regarding their professional practices. The aim of this study is to determine the ethical ideology of senior midwifery students in Turkey. The cross-sectional descriptive study was conducted between April 2017 and July 2018, with senior midwifery students (n=1,138) of 29 universities that midwifery education in Turkey. Research data was collected using the student information form and the Ethics Position Questionnaire (EPQ). 94.6% of participating in the study stated ethical education is necessary in midwifery and 96.4% stated ethics education should be given by ethics specialist are necessary, 58.3% stated duration of ethical education given and 54.5% stated content of ethical education are enough. Students’ EPQ, idealism and relativism sub-dimension mean scores were respectively; 75.96±9.32, 40.54±5.01 and 35.42±6.20. A significant difference was found between the number of siblings of the students, the education level of their mother, willingly choosing the department of midwifery, finding ethical education necessary and receiving ethical education other than undergraduate education with their ethical ideologies. As a result, it can be said that the ethical positions of midwifery students in the last year tend to be idealistic, and that students’ being more idealistic will positively affect their ethical decision-making.

Keywords: Ethics in midwifery; ethical ideology; ethics position; midwifery; student

Kültürlere göre neyin doğru veya yanlış, iyi veya kötü olduğu farklılık göstermektedir. Aynı zamanda davranışlarla ilgili ahlaki standartlar zaman içerisinde

de farklılaşabilmektedir.¹ Etik sorunların çözümünde geleneksel olarak başvurulan 2 etik yaklaşım; deontolojik (ilkecilik/ödevcilik) ve teleolojik (sonuçsalcı-

Correspondence: Suzi ÖZDEMİR

Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Kocaeli, TÜRKİYE/TURKEY

E-mail: suzi.ozdemir@gmail.com

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Medical Ethics, Law and History.

Received: 20 Sep 2020

Received in revised form: 23 Nov 2020

Accepted: 27 Nov 2020

Available online: 31 Dec 2020

2146-8982 / Copyright © 2021 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

lık), bireyden ziyade sonuç veya süreç ile ilgilenmeleri nedeniyle yetersiz kalmakla eleştirilmektedir.² Ayrıca bu 2 yaklaşımın kültürel ve toplumsal değerleri ihmal ettiği ve gerçek yaşamın özelliklerini yansıtamadığı belirtilmektedir.³ Oysaki etik algı ve yargılar; cinsiyet, yaş, etik ideoloji, kültür, ekonomik ve yasal/politik çevre, örgütsel etik iklim gibi pek çok faktöre bağlıdır.⁴ Bu faktörlerden özellikle etik ideolojinin, bireysel etik yargılamayı ve kararları etkilediği ileri sürülmektedir.⁵ Bu noktada, her bireyin kendi ahlaki bakış açısı, karşılaştığı soruna etik yaklaşımında ve çözümünde belirleyici olabilmektedir.⁶

Etik ideoloji; zor durumlar ve etik ikilemlerle karşı karşıya kalındığında bireyin muhakemesini ve karar vermesini etkileyebilecek bir dizi inanç, değer ve tutum olarak açıklanabilir.⁷ Önemli ölçüde davranışların belirleyicisi olduğu öne sürülen etik ideolojinin belirlenmesine yönelik Forsyth tarafından, Etik Pozisyon Teorisi (EPT) geliştirilmiştir.⁸⁻¹⁰ Bu teoriye göre etik konular ile ilgili duygular, değerlendirmeler, yargılar ve eylemler bireysel ahlak anlayışından etkilenmektedir.¹⁰ Kişisel ahlak felsefesi olarak da kabul edilen EPT'nin idealizm ve rölativizm (görecelik) olmak üzere 2 temel boyutu vardır. İdealizm yaklaşımında bireylerin, doğru eylemler ile her zaman beklenen ve istenilen sonuçlara ulaşabilecekleri savunulmaktadır. Bu yaklaşımı benimsemiş birey, doğru sonuçlara ulaşmak için doğru eylemleri yapmak gerektiğine inanmakta ve karar verirken olumsuz sonuca yol açmama ve başkalarına zarar vermeme temel güdüsüyle hareket etmektedir.¹¹ Rölativizm ise bireylerin ahlaki yargılar verirken evrensel ahlaki kuralları, normları veya yasaları reddetme düzeyi olarak tanımlanır.¹² Rölativist yaklaşım davranışın veya olayın sonuçlarına odaklanarak doğru ve yanlışın bireyden bireye değiştiğini ve bireylerin kendi ahlaki görüşlerinin evrensel ahlak kurallarının üzerinde olduğunu savunur.¹⁰ Yine bu yaklaşıma göre faydacı bir yaklaşım ile bazı durumlarda kötünün iyisinin seçilmesi gerektiği ve bazı durumlarda zararın engellenemez olduğu kabul edilmektedir.^{1,8,13} Forsyth, ortaya koyduğu bu teori doğrultusunda, bireylerin rölativizm ve idealizmin boyutlarını ölçmek için Etik Pozisyon Ölçeği (EPÖ)'ni geliştirmiştir.^{10,14} Forsyth'e göre kişileri idealist veya rölativist olarak sınıflandırmak yerine, bireyin ne derece idealist veya

rölativist olduğunu belirlemek, bireyin etik yargısının belirlenmesinde önemlidir.^{15,16}

Günümüzde ebeler birçok nedenden dolayı etik sorunlarla sık karşı karşıya kalmaktadır. Bu nedenlerden biri, ebelerin farklı ihtiyaç ve değerlere sahip olan anne ve bebek olmak üzere en az 2 kişiye karşı sorumluluklarının bulunmasıdır. Diğer bir neden, ebelerin kişisel veya mesleki değerleri farklı olan diğer sağlık profesyonelleriyle birlikte çalışmalarıdır. Ebelerin erken doğum, annenin zararlı alışkanlıklarının fetüse etkisi ya da aile içi şiddet gibi özel sorunlarla da ilgilenmek durumunda kalmaları da etik sorun yaşamalarına neden olmaktadır.¹⁷ Ebelerden profesyonel olmanın gereği; etik bilgiye sahip olmaları, etiğe uygun davranış sergilemeleri, etik sorunu algılamaları ve uygun şekilde çözebilmeleri beklenmektedir.¹⁷ Ebelikte etik eğitimi; ebelerin etik duyarlılıklarının gelişmesine, etik sorunları belirleye bilmelerine, etik sorunun çözümünde rehberlik sağlayacak etik kod, ilke ve standartları benimsemelerine katkı sağlamaktadır.¹⁸ Bu eğitimle, ebelerin etiğe uygun eylemlerde bulunmaları ve etik sorunlar karşısında ahlaken doğru kararlar vermeleri hedeflenmektedir.¹⁸ Türkiye'de Ebelik Ulusal Çekirdek Eğitim Programı'nda, ebelik öğrencisine kazandırılması gereken yeterlilikler arasında öğrenciden ebelik etiğini ve değerlerini benimsemesi, bireye ve özerkliğe saygı duyarak bakım vermesi yer almaktadır.¹⁹

Ebelik öğrencileri, klinik uygulama eğitimlerinde mesleki becerilerini geliştirirken etik sorunlara tanık olabilmekte, hatta kendileri etik sorun deneyimleyebilmektedir.²⁰ Ebelikte etik eğitimin amacı da öğrencinin etik sorunları ayırt edebilmesi, bu sorunları çözebilmesi ve etiğe uygun davranış sergilemesidir.²¹ Bununla birlikte, davranışın belirleyicisi olması açısından öğrencinin etik ideolojisinin de önemli olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.⁴ Bu nedenle öğrenci ebelerin etik ideolojilerinin belirlenmesi, etiğe uygun davranış sergilemelerini desteklemek açısından gereklidir.²² Ayrıca etik ideoloji eğitimden etkilenmekte veya eğitimle değişebilmektedir.²³ Bu nedenle eğitim kurumları ve eğitimciler, öğrencilerin etik ideolojisi ile ilgili güçlü ve zayıf yönlerin farkında olmalıdır.²³ Ebelerin etik ideolojilerinin, kadın ve ailesine verdikleri bakım ve tedavi hizmetleri sırasında aldıkları kararları

ve davranışları nasıl etkilediğine ilişkin çalışmalar oldukça azdır.²² Literatüre bu konuda katkı sağlamak üzere yürüttüğümüz çalışmadan elde edilen sonuçlar, geleceğin ebelerinin mesleki uygulamalarıyla ilgili ahlaki yargılarını ve tutumlarını öngörmeye yardımcı olabilir. Bu çalışmada, Türkiye’de ebelik son sınıf lisans öğrencilerinin etik ideolojilerinin ve varsa etik ideolojilerini etkileyen faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

ARAŞTIRMA TASARIMI

Tanımlayıcı ve kesitsel tipte bir araştırmadır.

EVREN VE ÖRNEKLEM

Çalışmanın evrenini, 2013 Yüksek Öğretim Kontenjanları Kılavuzu doğrultusunda Türkiye’de lisans düzeyinde ebelik eğitimi veren 33 devlet üniversitesinde eğitim gören 2.135 son sınıf öğrencisi oluşturmuştur.²⁴ Çalışmada örneklem hesaplaması yapılmayarak, evrenin tamamına ulaşılmaya çalışılmıştır. Etik dersi almayan öğrenciler çalışmaya dâhil edilmemiş, veri toplama formlarında eksiklik olan öğrenciler değerlendirme dışı bırakılmıştır. Bir üniversitede son sınıf ebelik bölümü öğrencisi olmaması ve 3 üniversitenin ebelik bölüm yöneticisinin çalışmaya izin vermemesi nedeniyle, araştırma 29 devlet üniversitesinde yürütülmüştür.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Öncelikle çalışmanın yürütüleceği ebelik okullarından kurum izinleri alınmıştır. Çalışma verileri; Nisan 2017 ve Temmuz 2018 tarihleri arasında 7 okulda araştırmacı, 22’inde anketörler aracılığıyla öğrencilerin eğitim öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde sınıf ortamında toplanmıştır. Veriler, öğrenci bilgi formu ve EPÖ kullanılarak elde edilmiştir. Öğrenci bilgi formu, daha önceki çalışmalardan uyarlanmış olup 3 bölümden oluşmaktadır.^{22,23} Bu bölümler; sosyodemografik bilgiler (10 soru), ebelik bölümü ve mesleki gelişim (6 soru) ve etik dersi ile ilgili görüşleri (7 soru) içermektedir. EPÖ; bireylerin etik ideolojisini belirlemek amacıyla Forsyth (1980) tarafından geliştirilmiştir. İki alt boyuttan oluşan ölçeğin her alt boyutu 10 maddeyi kapsamakta olup ilk 10 madde idealizm boyutunu, sonraki 10 madde ise

rölativizm boyutunu ölçmektedir. Her madde için 5’li Likert tipi ile 1: “kesinlikle katılmıyorum” ile 5: “kesinlikle katılıyorum” arasında değişen cevaplar kullanılmaktadır. Ölçekten her 2 alt boyut için minimum 10 maksimum 50 puan alınabilmektedir. Değerlendirmeye alınan alt boyut puanı yükseldikçe, bireyin o yaklaşıma ilişkin tutumunun yüksek olduğu kabul edilmektedir.²⁵ Çalışmamızda ölçek ile idealizm ve rölativizm alt boyutları Cronbach α kat sayıları sırasıyla; 0,82, 0,78 ve 0,78 olarak saptandı. Bu sonuçlar, EPÖ’nün, ebelik öğrencilerinin etik ideolojilerini belirlemede güvenilir bir araç olduğunu göstermektedir.

ARAŞTIRMANIN ETİK YÖNÜ

Araştırma için etik kurul onayı 12.04.2017 tarihinde Kocaeli Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu’ndan alındıktan sonra (onayı tarih / karar no: GOKAEK 2017/5.14) katılımcılara araştırmanın amacı ve kişisel bilgilerinin gizli kalacağı yazılı olarak açıklanmıştır. Bununla birlikte katılımcılara, araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayandığı ve isimsiz olarak dolduracakları çalışma formlarını teslim etmeleri hâlinde çalışmaya katılmaya onam vermiş olarak kabul edilecekleri belirtilmiştir. Çalışmamız Helsinki Deklarasyonu Prensipleri doğrultusunda yürütülmüştür.

VERİLERİN ANALİZİ

Sosyodemografik verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemler [sayı, yüzde, ortalama, standart sapma, medyan (25-75 persentil)] kullanılmıştır. Kolmogorov- Smirnov testi ile verilerin normal dağılıma uygun olmadığı belirlenmiş, veriler Kruskal-Wallis, Tek Yönlü Varyans Analizi, Tukey Çoklu Karşılaştırma ve Mann-Whitney U testleri kullanılarak analiz edilmiştir. Anlamlılık seviyesi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Çalışma kapsamında 1.155 öğrenciye ulaşılmıştır (katılım oranı %54). 17 öğrenci veri toplama formunda eksiklikler nedeniyle değerlendirmeye alınmamıştır. Yaşları 20 ile 40 yıl (ortalama: 22,07±1,6) arasında değişen 1.138 öğrencinin %42,9’unun düz

liseden mezun, %84,1'inin çekirdek aile yapısına ve %31,5'inin 4 ve üzeri kardeşe sahip olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin %69,9'unun ekonomik gelirinin giderine eşit, %52'sinin annesinin, %41,7'sinin babasının ilköğretim mezunu olduğu, %80,2'sinin annesinin çalışmadığı, %94'ünün babasının bir işte çalıştığı ve %53,4'ünün yurttan kaldığı belirlenmiştir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin ebelik ve etik ile ilgili çalışma sorularına verdikleri cevaplar Tablo 1'de belirtilmiştir. Öğrencilerin %94,6'sı ebelik eğitiminde etik eğitiminin gerekli olduğunu ve %96,4'ü eğitimin etik alanında uzman bir kişi tarafından verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte öğrencilerin %58,3'ü verilen etik eğitimin süresini ve %54,5'i alınan etik eğitimin içeriğini yeterli bulduğunu bildirmiştir (Tablo 1).

Tablo 2'de belirtildiği gibi araştırmaya katılan öğrencilerin EPÖ ortalama puanı $75,96 \pm 9,32$, idealizm alt boyutu ortalama puanı $40,54 \pm 5,01$ ve rölativizm alt boyutu ortalama puanı $35,42 \pm 6,20$ olarak belirlenmiştir (Tablo 2). Öğrencilerin ölçeğin idealizm alt boyutunda en fazla 5. maddeye, en az 7. maddeye; rölativizm alt boyutunda en fazla 12 ve 17. maddelere, en az 11. maddeye katıldıkları saptanmıştır (Ek 1).

Öğrencilerin idealizm ve rölativizm ortalama puanları ile sosyodemografik, ebelik ve etik eğitimi ile ilgili verileri arasındaki istatistiksel analizde; kardeş sayısı ve annenin eğitim düzeyi arasında anlamlı bir fark saptanmıştır. İdealizm ortalama puanı hiç kardeşi olmayan öğrencilerin kardeşi olan öğrencilerden (Kruskal-Wallis=11,496; $p=0,001$), annesi lisansüstü eğitim alan öğrencilerin annesi farklı eğitim düzeyine sahip öğrencilerden (Kruskal-Wallis=16,100; $p=0,007$) daha düşüktür. İdealizm ortalama puanı ebelik bölümünü isteyerek seçen öğrencilerin istemeyerek seçen öğrencilerden (Mann-Whitney $U=-1,964$; $p=0,049$), ebelik eğitiminde etik eğitimi gerekli bulan öğrencilerin etik eğitimi gerekli bulmayan öğrencilerden (Mann-Whitney $U=-1,979$; $p=0,048$), lisans eğitimi dışında etik eğitimi/kurs almayan öğrencilerin etik eğitimi/kurs alan öğrencilerden (Mann-Whitney $U=2,746$; $p=0,006$) daha yüksektir. Aldıkları etik

TABLO 1: Öğrencilerin ebelik ve etik ile ilgili tanıtıcı özellikleri (n=1.138).

Özellik	n	%
Ebelik bölümünü isteyerek		
Seçen	808	71,0
Seçmeyen	330	29,0
Okuduğu bölümden memnun		
Olan	1.009	88,7
Olmayan	129	11,3
Ebe olarak*		
Çalışan	98	8,6
Çalışmayan	1.040	91,4
Mezuniyet sonrası ebe olarak çalışmayı		
İsteyen	1.017	89,4
İstemeyen	121	10,6
Lisans eğitimi dışında etik ile ilgili herhangi bir ders/kurs		
Alan	90	7,9
Almayan	1.048	92,1
Etik ile ilgili bilimsel toplantıya		
Katılan	96	8,4
Katılmayan	1.042	91,6
Etik ile ilgili bilimsel yayın		
Takip eden	43	3,8
Takip etmeyen	1.095	96,2
Ebelik eğitiminde etik eğitimi		
Gerekli bulan	1.077	94,6
Gerekli bulmayan	61	5,4
Etik dersinin süresini*		
Yeterli bulan	664	58,3
Yeterli bulmayan	474	41,7
Etik eğitiminin içeriğini		
Yeterli bulan	620	54,5
Yeterli bulmayan	518	45,5
Etik eğitiminin alanında uzman kişi tarafından verilmesini		
İsteyen	1.097	96,4
İstemeyen	41	3,6

TABLO 2: Öğrencilerin etik pozisyon ölçeği puan ortalamaları (n=1.138).

Ölçek	Ortalama Puan±SS	Puan aralığı
İdealizm alt boyutu	40,54±5,01	18-50
Rölativizm alt boyutu	35,42±6,20	14-50
Toplam	75,96±9,32	32-100

SS: Standart sapma.

eğitiminin içeriğini yeterli bulan öğrencilerin rölativizm ortalama puanı etik eğitimi yeterli bulmayan öğrencilerden daha yüksektir (Mann-Whitney $U=-1,985$; $p=0,047$) (Tablo 3).

EK 1: Etik pozisyon ölçeği.					
Ne derece katılıyorsunuz?	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılmıyorum, Ne Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
	1	2	3	4	5
1. İnsanlar, az da olsa eylemlerinin başkalarına bilerek zarar vermeyeceğinden emin olmalıdırlar.					
2. Ne kadar küçük olursa olsun, insanların başkalarını riske sokmaları asla hoş görülmemelidir.					
3. Kazanılacak yarar ne olursa olsun, başkalarına zarar verme potansiyeli ortaya çıkarmak her zaman yanlıştır.					
4. İnsanlar, psikolojik veya fiziksel olarak başka birine asla zarar vermemelidir.					
5. İnsanlar, başkasının onur ve refahını herhangi bir biçimde tehdit edebilecek eylemlerde bulunmamalıdırlar.					
6. Bir eylem masum bir kişiye zarar verecekse yapılmamalıdır.					
7. Bir eylemin gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceğine, o eylemin olumlu sonuçları ile olumsuz sonuçlarını göz önünde bulundurarak karar vermek ahlaki değildir.					
8. İnsanların onur ve refahı toplumun en önemli ilgisi olmalıdır.					
9. Başkalarının refahını feda etmek hiçbir zaman gerekli değildir.					
10. Ahlaki davranışlar en "yetkin" eylem idealleriyle doğrudan örtüşen eylemlerdir.					
11. Herhangi bir etik sistemin parçası olabilecek kadar önemli ahlak ilkesi yoktur.					
12. Ahlaki şeyler durumdan duruma ve toplumdaki topluma değişirler.					
13. Ahlaki ölçütler bireysel şeyler olarak görülmelidir; bir kişinin ahlaki bakımdan doğru bulduğunu başka biri yanlış olarak yargılayabilir.					
14. Farklı ahlaki yaklaşımlar "doğruluk" açısından karşılaştırılmazlar.					
15. Herkes için neyin ahlaki olduğu sorusu hiçbir zaman çözülemez; çünkü neyin ahlaki neyin ahlaki olmadığı bireye bağlıdır.					
16. Ahlaki ölçütler sadece bir kişinin nasıl davranması gerektiğini belirten kişisel kurallardır; başkalarının hakkında yargı vermede kullanılamazlar.					
17. Kişiler arası ilişkilerde ortaya çıkan ahlaki düşünceler öylesine karmaşıktır ki, kişilere kendi bireysel kurallarını ifade etme izni verilmelidir.					
18. Bir ahlaki seçeneği belli türden eylemleri önleyecek şekilde sisteme sokmak, daha iyi insan ilişkileri oluşturmayı ve düzenlemeyi engeller.					
19. Yalan söylemeye ilişkin hiçbir kural formüle edilemez; bir yalanın kabul edilip edilemeyeceği tamamen duruma bağlıdır.					
20. Bir yalanın ahlaki veya ahlak dışı olarak yargılanması, eylemin içinde bulunduğu şartlara bağlıdır.					

TARTIŞMA

Ebelerin karşılaştıkları etik sorunlar karşısındaki eylemlerinin belirleyicilerinden biri etik ideolojileridir. Türkiye’de ebelik öğrencilerinin etik ideolojilerini değerlendirdiğimiz çalışmamızda, 1 yıl içerisinde

profesyonel ebe olarak çalışacak öğrencilerin idealizm puan ortalamasının rölativizm puan ortalamasından yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç son sınıf ebelik öğrencilerinin idealizm eğiliminde olduğunu göstermektedir. Çalışma sonucumuza benzer şekilde Şen ve ark.nın, Türkiye’de ebelik, acil durum

TABLO 3: Öğrencilerin idealizm ve rölativizm ortalama puanları ile sosyodemografik, ebelik ve etik eğitimi ile ilgili verileri arasındaki ilişki.

Özellik	n	%	İdealizm Medyan (25-75 persentil)	Test Değeri	Rölativizm Medyan (25-75 persentil)	Test Değeri
Kardeş sayısı						
Kardeşi olmayan	51	4,5	39,00 (36,00-42,00)		36,00 (33,00-39,00)	
Bir	177	15,6	41,00 (38,00-44,50)	11,496*	36,00 (32,00-40,00)	2,709*
İki	297	26,1	40,00 (37,00-43,00)	p=0,001	35,00 (32,00-39,00)	p=0,480
Üç	254	22,3	41,00 (39,00-43,25)		35,00 (31,00-40,00)	
Dört ve üzeri	359	31,5	41,00 (38,00-44,00)		35,00 (31,00-39,00)	
Annenin eğitim durumu						
Okuryazar değil	151	13,3	41,00 (38,00-43,00)		34,00 (30,00-37,00)	
Okuryazar	98	8,6	40,00 (37,00-44,00)		36,00 (32,75-40,00)	
İlköğretim	592	52,0	41,00 (38,00-44,00)	16,100*	35,00 (31,00-39,00)	14,872*
Ortaöğretim	246	21,6	40,00 (37,00-43,25)	p=0,007	35,00 (32,00-39,00)	p=0,050
Lisans	46	4,0	41,50 (39,00-46,00)		37,00 (32,75-42,00)	
Lisansüstü	5	0,4	31,00 (28,00-36,00)		30,00 (24,50-34,50)	
Ebelik bölümünü isteyerek						
Seçen	808	71,0	41,00 (38,00-44,00)	-1,964**	35,00 (31,25-39,75)	-0,985**
Seçmeyen	330	29,0	40,00 (37,00-43,00)	p=0,049	35,00 (31,00-39,00)	p=0,325
Lisans eğitimi dışında etik ile ilgili herhangi bir ders/kurs						
Alan	90	7,9	39,00 (36,00-42,00)	2,746**	34,00 (30,75-38,00)	1,941**
Almayan	1048	92,1	41,00 (38,00-44,00)	p=0,006	35,00 (32,00-39,00)	p=0,052
Etik eğitiminin içeriğini yeterli						
Bulan	620	54,5	41,00 (38,00-43,00)	-0,191**	35,50 (32,00-40,00)	-1,985**
Bulmayan	518	45,5	41,00 (37,00-44,00)	p=0,849	35,00 (31,00-39,00)	p=0,047

* Kruskal-Wallis testi

** Mann-Whitney U testi

ve afet yönetimi bölümlerinde eğitim gören 540 öğrenci ile yaptıkları çalışmada, ebelik bölümü son sınıf öğrencilerinin idealizm puan ortalamasının rölativizm puan ortalamasından daha yüksek olduğu saptanmıştır.²² İdealizm eğilimi yüksek olan bireyler, eylemin nedeni ve sonucuyla değil, evrensel ahlak ilkelerine uygun olup olmadığı ile ilgilenirler.^{5,23,26} Bu nedenle idealizm daha iyi etik karar verme ile ilişkilendirilmektedir. İdealizm eğiliminde olan sağlık çalışanının hasta için en iyi olanı yapma olasılığının, rölativizm eğiliminde olanların ise kendileri ve yöneticiler için en iyi olanı yapma olasılığının daha yüksek olacağı öne sürülmektedir.^{23,27,28} Çalışmamızda, ebelik öğrencilerinin idealizm puanlarının rölativizm puanlarından daha yüksek olması, öğrencilerin başkasına zarar verecek eylemlerin her durumda yanlış ve evrensel ahlak kurallarının her zaman geçerli olduğunu

düşündüklerini göstermektedir. Sparks ve Hunt tarafından yapılan bir çalışmada, etik duyarlılıkla rölativizm arasında negatif bir ilişki olduğu ortaya konmuştur.²⁹ Bu sonuca dayanarak çalışmamıza katılan ebelik öğrencilerinin daha idealist olmalarının, karşılaştıkları sorunun etik sorun olup olmadığını ayırt edebilme ve bu sorunu etiğe uygun çözebilme olumlu katkı sağlayacağı söylenebilir. Ayrıca eğitim düzeyi arttıkça bireylerin idealizm eğilimlerinin arttığı bildirilmektedir.²⁸ Araştırmamızda üniversite eğitimini tamamlamak üzere olan öğrencilerin idealizm puanlarının yüksek olması bununla da ilişkili olabilir. Dolayısıyla öğrencilerin ebelik eğitiminin farklı düzeylerinde etik ideolojilerini değerlendiren ayrıntılı çalışmalar planlanabilir.

Çalışmamızda kardeşi olmayan ve annesi lisansüstü eğitim alan öğrencilerin idealizm puan or-

talamasının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Yapılan çalışmalarda farklı alanlarda çalışan bireylerin yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi ve yaşadığı bölge gibi sosyodemografik özellikleri ile etik pozisyonu arasında ilişki olduğu saptanmıştır. Özyer ve Azzoğlu'nun 17 işletmede 344 katılımcı ile yürüttüğü araştırmada, annesi üniversite mezunu olan katılımcıların rölativizm puanlarının annesi farklı eğitim düzeyine sahip katılımcılardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir.¹³ Araştırma sonuçlarındaki farklılıkların, araştırmaya katılan bireylerin sosyodemografik özelliklerindeki farklılıklardan kaynaklandığı düşünülebilir.

Araştırmamızda, ebelik bölümünü isteyerek seçen öğrencilerin idealizm ortalama puanının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Yapılan çalışmalarda, cinsiyetin bir bireyin etik kararlarını etkileyen önemli bir demografik değişken olduğu ve kadınların erkeklere göre daha idealist tutumu benimsedikleri belirlenmiştir.³⁰⁻³⁴ Ebelik mesleğinin daha çok kadınlar tarafından tercih edilen bir meslek olması ve çalışmamızda tüm katılımcıların kadın olması, öğrencilerin idealist eğilimde olmalarının bir nedeni olabilir.

Çalışmamızda sadece lisans eğitiminde etik eğitimi alan öğrencilerin, lisans eğitimi dışında etik eğitimi veya etik ile ilgili kurs alan öğrencilerden daha idealist oldukları belirlenmiştir. Ayrıca ebelik eğitiminde etik eğitimin gerekli olduğunu düşünen öğrencilerin idealizm eğiliminde, etik eğitimin içeriğini yeterli bulan öğrencilerin ise rölativizm eğiliminde olduğu saptanmıştır. Çalışma sonuçlarımızdan farklı olarak White ve ark.nın, Amerika'da 212 hemşirelik lisans öğrencisiyle yaptıkları araştırmada, etik dersi alan ve almayan öğrencilerin idealizm ortalama puanları arasında anlamlı farklılık olmadığı belirlenmiştir.²³ Çalışma sonuçlarındaki bu farklılıklar ebelik öğrencilerinin etik ideolojileri ile etik eğitim arasın-

daki ilişkiyi ortaya koyan ayrıntılı çalışmalara ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

SONUÇ

Çalışmamıza katılan son sınıf ebelik öğrencilerinin hem idealizm hem de rölativizm puanlarının yüksek olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, öğrencilerin etik ideolojisinin idealizm eğiliminde olduğu saptanmıştır. Bu sonuca dayanarak, ebelik öğrencilerinin daha idealist olmalarının etik karar vermelerini olumlu yönde etkileyeceği söylenebilir. Gelecekteki araştırmalar ebelik eğitiminin özellikle etik eğitimin öğrencilerin etik ideolojisi üzerindeki etkilerini ayrıntılı değerlendirebilir (Örneğin; öğrencinin etik ideolojisinin ebelik eğitiminin başında, farklı düzeylerinde ve sonunda değerlendirilmesi gibi). Bu çalışmaların sonuçları eğitimin etik ideolojisi üzerine etkisini ayrıntılı olarak ortaya koyabilir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili ve-rilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Rahime Aydın Er, Suzi Özdemir; **Tasarım:** Suzi Özdemir; **Denetleme/Danışmanlık:** Rahime Aydın Er; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Suzi Özdemir; **Analiz ve/veya Yorum:** Rahime Aydın Er, Suzi Özdemir; **Kaynak Taraması:** Rahime Aydın Er, Suzi Özdemir; **Makalenin Yazımı:** Rahime Aydın Er, Suzi Özdemir; **Eleştirel İnceleme:** Rahime Aydın Er.

KAYNAKLAR

1. Burucuoğlu M, Erdoğan E. [A study about the validity and reliability of ethical position scale]. *Uluslararası Bilim Araştırmalar Dergisi*. 2016;1(3):7-15. [Crossref]
2. Güğerçin U, Ay Ü. [The impact of ethics position on organizational citizenship behavior: an empirical study in the context of ethics position theory]. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 2016;19(32):34-46. [Link]
3. Izumi S, Konishi E, Yahiro M, Kodama M. Japanese patients' descriptions of "the good nurse": personal involvement and professionalism. *ANS Adv Nurs Sci*. 2006;29(2):E14-26. [Crossref] [PubMed]
4. Lončarić D, Balent M. The impact of ethical ideologies on the judgment of online marketing communications ethics in the tourism market-tourism students' perspective. *Zb Veleučilišta u Rijeci*. 2019;7(1):127-47. [Crossref]
5. Davis MA, Andersen MG, Curtis MB. Measuring ethical ideology in business ethics: A critical analysis of the ethics position questionnaire. *J Bus Ethics*. 2001;32(Special Issue):35-53. [Crossref]
6. Büyükyılmaz O, Gürkan S. [The effect of burnout on accounting professions' ethical attitudes]. *Mali Çözüm Derg*. 2014;129-48. [Crossref]
7. Ameh JO, Odusami KT. Nigerian building professionals' ethical ideology and perceived ethical judgement. *Australasian Journal of Construction Economics and Building*. 2010;10(3):1-13. [Crossref]
8. Güğerçin U, Ay Ü. [Factor analytic structure of ethics position questionnaire: a study on the bank employees]. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 2017;35(4):53-78. [Crossref]
9. Barnett T, Bass K, Brown G. Ethical ideology and ethical judgement regarding ethical issues in business. *J Bus Ethics*. 1994;13 469-80. [Crossref]
10. Forsyth DR. A taxonomy of ethical ideologies. *J Pers Soc Psychol*. 1980;39(1):175-84. [Crossref]
11. Akdemir B, Sarı OT. [Comparison of attitudes towards sex education and ethical positions of teacher who work with intellectually disabled individuals]. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*. 2019;15(3): 267-82. [Crossref]
12. Lee MY, Johnson KKP. Effects of ethical ideologies on Korean consumers' perceptions and purchase intention of fashion counterfeits. *J Korean Soc Cloth Text*. 2007;31(12):1793-802. [Crossref]
13. Özyer K, Azizoğlu Ö. [The impacts of demographic variables on people's ethical attitude]. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2010;6(2):59-84. [Link]
14. Forsyth DR. Individual differences in information integration during moral judgment. *J Pers Soc Psychol*. 1985;49(1):264-72. [Crossref]
15. Forsyth DR, Nye JL, Kelley K. Idealism, relativism, and the ethic of caring. *J Psychol Interdiscip Appl*. 1988;122(3):243-48. [Crossref]
16. Huang CC, Lu LC, You CS, Yen SW. The impacts of ethical ideology, materialism, and selected demographics on consumer ethics: an empirical study in China. *Ethics Behav*. 2012;22(4):315-31. [Crossref]
17. Oelhafen S, Hölzli U, Häsänen M, Kärema A, Kasemets MT, Bartels I, et al. Increasing midwives' ethical competence: a European educational and practice development project. *Int J Ethics Educ*. 2017;2(2):147-60. [Crossref]
18. Foster IR, Lasser J, eds. Ersoy N, Ergin A, Özcan M, çeviri editörleri. *Ebelik Uygulamalarında Profesyonel Etik*. 1. Baskı. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık; 2015. p.1-15.
19. YÖK [İnternet]. *Mezuniyet Öncesi Ebelik Ulusal Çekirdek Eğitim Programı (EUÇEP) 2016* [Erişim tarihi: 12.12.2019]. Erişim linki: [Link]
20. Altun İ. The perceived problem solving ability and values of student nurses and midwives. *Nurse Educ Today*. 2003;23(8):575-84. [Crossref]
21. Alan S, Gökyıldız Sürücü Ş, Şenoğlu A, Akça E. [Examining the ethical sensitivity of midwifery and nursing students]. *Ebelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2019;2(2):38-44. [Link]
22. Şen E, Dal NA, Üstün Ç, Okursoy A. Evaluation of School of health students' ethics position in Turkey. *Nurs Ethics*. 2017;24(2):225-37. [Crossref] [PubMed]
23. White JH, Peirce AG, Jacobowitz W. The relationship amongst ethical position, religiosity and self-identified culture in student nurses. *Nurs Ethics*. 2019;26(7-8):2398-412. [Crossref] [PubMed]
24. OSYM. [OSYS Higher Education Programs and Quotas Guide]. (Erişim tarihi: 12.8.2019) [Link]
25. Yazıcı A, Yazıcı S. [A study of the reliability and validity of ethics position questionnaire]. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 2010;8(4):1001-17. [Link]
26. Abou Hashish EA, Ali Awad NH. Relationship between ethical ideology and moral judgment: Academic nurse educators' perception. *Nurs Ethics*. 2019;26(3):845-58. [Crossref] [PubMed]
27. Valentine SR, Bateman CR. The impact of ethical ideologies, moral intensity, and social context on sales-based ethical reasoning. *J Bus Ethics*. 2011;102(1):155-68. [Crossref]
28. Eastman JK, Eastman KL, Tolson MA. The relationship between ethical ideology and ethical behavior intentions: an exploratory look at physicians' responses to managed care dilemmas. *J Bus Ethics*. 2001;31(3):209-24. [Crossref] [PubMed]
29. Park H. The role of idealism and relativism as dispositional characteristics in the socially responsible decision-making process. *Journal of Business Ethics*. 2005;56: 81-98. [Crossref]
30. Bass K, Barnett T, Brown G. The moral philosophy of sales managers and its influence on ethical decision making. *J Pers Sell Sales Manag*. 1998;18(2):1-17. [Crossref]
31. Hartikainen O, Torstila S. Job-related ethical judgment in the finance profession. *J Appl Financ*. 2004;14(1):62-76. [Link]
32. Poór J, Abdulkarim Y, Ahmet B, Kollár P. Comparative business ethics-idealism and relativism in light of empirical researches in eight CEE countries, Finland, and Turkey. *Int J Manag Sci Bus Adm*. 2018;4(5):23-33. [Crossref]
33. Caswell SV, Gould TE. Individual moral philosophies and ethical decision making of undergraduate athletic training students and educators. *J Athl Train*. 2008;43(2):205-14. [Crossref] [PubMed] [PMC]
34. Fernando M, Dharmage S, Almeida S. Ethical ideologies of senior Australian managers: an empirical study. *Journal of Business Ethics*. 2008;82(1):145-55. [Crossref]